

Selman Repišti¹Filozofski fakultet, Univerzitet u Sarajevu,
Bosna i Hercegovina

SADIZAM I MAZOHIZAM ILI SADOMAZOHIZAM: KONCEPTUALNA I EMPIRIJSKA RAZMATRANJA

Apstrakt: Ovim radom se pokušao dati doprinos teorijskom i empirijskom pristupu fenomenima sadizma, mazohizma i sadomazohizma. Psihoanalitička paradigma je ona u okviru koje se najviše raspravljalo o navedenim konceptima. U radu su objašnjene i druge paradigme, od kojih se ističe socijalno-psihološka (sadizam i mazohizam su produkti kulture u kojoj dominira muškarac) i paradigma koja uzima u obzir ljudske potrebe (potreba za moći, zaštitom i pripadanjem). Takođe, prikazani su nalazi nekih metaanalitičkih i izvornih istraživanja, te analize sadržaja književne i religijske građe. Opisane su i manifestacije sadizma i mazohizma (sadamazohizma), reflektovane na međuljudske odnose, uz osvrt na automatske misli i bazična vjerovanja osoba kod kojih se javljaju ovi fenomeni. Autor ovog rada dolazi do zaključka kako je najbolje da se navedeni fenomeni posmatraju kao dva zasebna (nekorelirana) konstrukta. Dodatno, autor predlaže trofaktorski model mazohizma i sadizma, gdje uzima u obzir: iskustva i procese učenja individue, njene potrebe i misli koje se javljaju kao rezultat djelovanja prva dva faktora.

Ključne riječi: sadizam, mazohizam, sadomazohizam, psihoanaliza, analiza sadržaja, metaanaliza, trofaktorski model.

Uvod

Shodno četvrtoj reviziji *Dijagnostičkog i statističkog priručnika za duševne poremećaje – DSM IV* (APA 1996), sadizam i mazohizam spadaju u kategoriju "Seksualnih poremećaja i poremećaja polnog identiteta". Ova dijagnostička fioka sadrži tri podvrste mentalnih problema: poremećaj polnog identiteta, parafilije i seksualne smetnje. Sadizam i mazohizam se, pored pedofilije, fetišizma i sl., ubrajaju u parafilije. Parafilije obuhvataju one seksualne aktiv-

¹ selman9r@yahoo.com

nosti koje su po svojoj prirodi neobične i/ili koje uključuju postizanje orgazma uz pomoć određenih objekata (odnosno predmeta, što je slučaj kod fetišizma). Da bi se postavila dijagnoza, potrebno je da osoba osjeća snažnu potrebu (koja traje bar 6 mjeseci) za sadističkim ili mazohističkim načinima zadovoljenja seksualne želje, te da je doživjela intenzivnu psihičku nelagodu i da je postupala u skladu sa datim željama (Davison and Neale 1999).

Sadizam se definiše kao skup poriva i obrazaca ponašanja koji obuhvataju: nanošenje boli i neprijatnosti, te ponižavanje određene osobe (objekta, žrtve). U krajnjoj liniji, sadistički čin može dovesti do smrti žrtve, a kao najomraženiji sadistički prestup ističe se silovanje. Naziv je dobio po Marquisu de Sadeu, poznatoj kontroverzno-monstruoznoj ličnosti s kraja osamnaestog i početka devetnaestog vijeka (Đokić 1987).

Mazohizam je određen kao težnja pojedinca da se pokorava drugima, da bude posramljen, pasivan i submisivan. Naziv "mazohizam" nastao je od imena romanopisca Leopolda von Sacher-Masocha (1835-1895), čija su najpoznatija djela "Venera u krznu" i "Platonova ljubav" (Đokić 1987). Richard von Krafft-Ebing je psihijatar koji je prvi, još 1869. godine, upotrijebio ovaj pojam za označavanje jedne od seksualnih perverzija (Deleuze 2004). Isti psihijatar je 1886. godine objavio iscrpan opis seksualnih nastranosti (Marshall and Yates 2004).

Seksualni sadizam i seksualni mazohizam sadrže doživljaj uzbuđenja i prijetnosti, prije, tokom i nakon onih aktivnosti koje su pobrojane u prethodno navedenim definicijama. Seksualni mazohizam se može ogledati u aktivnostima koje obuhvataju: tjelesno zarobljavanje (ograničavanje slobode, vezivanje lisicama za krevet), perceptivno uskraćivanje (povez preko očiju), bičevanje, rezanje kože, uriniranje ili defekacija po partneru, zadavanje elektrošokova, infantilizam (želja da se neko tretira poput djeteta), hipoksifilija (uskraćivanje kiseonika na nekoliko trenutaka)... (Davison and Neale 1999).

Problem nastaje pri samom razmišljanju o tome da li su ova dva varijeteta doživljavanja i ponašanja, u stvari, dvije strane iste medalje. Fedoroff (2008) navodi da su, za razliku od DSM IV, u MKB 10 (Međunarodna klasifikacija bolesti, deseta revizija) ova dva poremećaja opisana u okviru jedne kategorije - "sadmazohizam". Isti autor nalazi 148 članaka sa ključnim riječima koje upućuju na sadomazohizam, u okviru baza podataka PubMed i PsycLIT, što svjedoči o velikom interesu naučne zajednice za ovaj fenomen.

Mazohizam se može smatrati pasivnim oblikom sadizma, a Freud je isticao da se oba oblika sadmazohizma (i aktivni-sadizam i pasivni-mazohizam) nalaze u istoj ličnosti (Trebješanin 2005). Lokar (1989) iznosi da su oba ova poremećaja povezana u uzročnom i pojavnom pogledu.

S druge strane, kao što ćemo vidjeti u nastavku teksta, neki autori sadizam razmatraju odvojeno od mazohizma, te navode njihove podvrste.

Podvrste sadizma i mazohizma

Možemo govoriti o:

a) *verbalnom* mazohizmu: uživanje u verbalnoj agresiji i vrijeđanju (Đokić, 1987);

b) *fizičkom* mazohizmu (osoba se osjeća prijatno dok je neko tuče, tjelesno zlostavlja);

c) *moralnom* mazohizmu: uživanje u sopstvenoj moralnoj degradaciji, gubljenju vlastitog dostojanstva i samoponižavanju (Freud 1924 prema Trebješanin 2005).

Caesar (2003) uvodi pojam *kreativnog* mazohizma. Po ovom autoru, kreativni mazohizam je vidljiv u savremenoj kulturi Japana, koja je u početku bila pod velikim uticajem dominantne američke kulturne i zabavne scene. Japanski filmovi, muzika i književnost bili su omalovažavani, te percipirani gotovo minornim i ništavnim, u uporedbi sa američkim "ostvarenjima". Zato su Japanci pokušavali kopirati američke proizvode, te na njih reagovali hiperkonzumerizmom i jednom dozom samoponištavanja. Samoponižavanje se ogledalo u tome da su, u savezu sa Amerikancima, proizvodili filmove u kojima su participirali glumci s obje strane. Međutim, problem je bio to što je u ulozi glavnog glumca većinom bio američki protagonist, a u ulogama koje su upućivale na pokornost, pasivnost i pomanjkanje snage, redovno su se nalazili japanski glumci. Ako je, npr., glavni lik bila žena (Amerikanka, bijelkinja), a nešto manje važne uloge su igrali Japanci (muškarci), onda bi bijelkinja bila prikazana kao potentnija i sposobnija nego bilo koji muškarac. Drugim riječima, Japanci su pristali da budu feminizovane figure u predstavi koju režira američka maskulina hegemonija. U skorije vrijeme, potiru se razlike između kultura, pod uticajem globalizacijskih procesa, a japanski glumci postaju nešto važniji akteri američkih filmova. Dakle, Japan je kroz mazohistički pristup stupio na tlo savremene zapadne produkcije, a u moderno doba uspio promovisati svoje kulturne vrijednosti, postavljajući ih u ravan sa evro-američkim nasljeđem i običajima (kreativnost). Na ovaj način je nastupila fuzija mazohizma i kreativnosti.

Jedna od podvrsta sadizma je *latentni* sadizam, koji se odnosi na uživanje u vratolomnim automobilskim trkama, boksu, posmatranjima izvršenja smrtnih kazni... (Marić 2005). U literaturi (Momirović 1976 prema Hrnjica 2008) se navodi i tzv. *analni* sadizam. Pojam je izdanak psihoanalitičke misli, a dio je šire slike koja je poznata pod nazivom *analni karakter*. Ove osobe su neprijateljski nastrojene, okrutne, destruktivne, a druge ljude smatraju objektima sa kojima mogu raditi šta god žele. Interesantno je da ove osobe postupaju kao "veliki moralisti" i silom ograničavaju tuđa prava, svoje idiosinkratične zakone provode u djelo i paze da se poštuju njihova pravila ponašanja. Momirović (1976 prema Hrnjica 2008) je konstruisao *Skalu analnog karaktera*, koja sadr-

Sadizam i mazohizam...

ži tvrdnje koje se odnose na: tjeranje drugih na prisilan rad, opravdanu upotrebu batina u vaspitanju djece i prevaspitavanju odraslih ljudi, zagovaranje smrtne kazne, ograničavanje tuđe slobode...

Đokić (1987) navodi da postoje dvije grupe sadista:

- a) osobe koje su emocionalno labilne, grube, agresivne, razdražljive i impulsivne u seksualnom životu i
- b) osobe koje su u svakodnevnom životu nagle, zavidne, pate od kompleksa inferiornosti, a u sebi nose skrivenu mržnju i prezir prema ljudima.

Siomopoulos i Goldsmith (1976) raspravljaju o pet kliničkih kategorija sadizma:

- a) sadizam sam po sebi (osoba uživa nanoseći drugima bol);
- b) sadizam kao neurotski simptom (sadizam je dio šire kliničke slike, odnosno mentalnog poremećaja, a sastoji se u tome da subjekat jednostavno mora pokazati agresivno ponašanje prema nekoj osobi ili objektu; to ne radi da bi da bi izazvao patnju osobe, već kako bi kroz odabrani agresivni čin redukovao unutrašnji osjećaj tenzije i nelagode);
- c) sadizam povezan sa izmijenjenim stanjem svijesti (nasliničko ponašanje se, dakle, može javiti pod uticajem psihodeličnih droga, stanja izazvanih hipnozom, suženjem ili proširenjem svijesti tokom doživljaja seksualne ekstaze...);
- d) sadizam povezan s psihozom (najčešće u okviru paranoidne shizofrenije, te manijakalne faze manično-depresivnih bolesnika);
- e) karakterološki sadizam (tzv. neseksualni sadizam: osoba je hostilna, zlonamjerna i osvetoljubiva prema ljudima generalno; riječ je o njenoj patološkoj crti ličnosti, koja podrazumijeva pretjeranu potrebu za kontrolom situacije i moći nad drugima).

Mogući konceptualni odnosi sadizma i mazohizma

Psihološki gledano, da bismo mogli tvrditi o egzistenciji određenog psihološkog koncepta, odnosno latentnog konstrukta, potrebno je razmotriti nekoliko faktora. Prvo, utvrditi njegove manifestne oblike (tj. oblike ponašanja koji su u dovoljnim međusobnim korelacijama, da bi se zaključilo kako u njihovoj pozadini leži jedan te isti konstrukt, uzrok, odnosno "zajednički imenilac"). Dakle, ako pretpostavimo da postoji nešto što se zove sadizam, što je samo po sebi neopipljivo, onda o njemu moramo zaključivati na osnovu njegovih manifestacija (nasilničkog i neprijateljskog ponašanja). Takođe, trebaju se uvažiti i samoprocjene ispitanika (o vlastitom ponašanju, razmišljanju, emocijama, stavovima). Drugim riječima, to bi se odnosilo na samoizvještaje ljudi koji učestvuju u istraživanju, o: vlastitim osjećanjima tokom određenog sadističkog čina, stavovima i uvjerenjima vezanim za upražnjavanje aktivnosti koje

štete drugima, vlastitim automatskim mislima prije, tokom i nakon agresivnog čina u kojem su participirali...

Idealno bi bilo pronaći i fiziološko-anatomske podloge koja bi odgovarala datom konceptu (u slučaju sadizma, u pitanju su oni dijelovi filogenetski starijeg mozga koji su zaduženi za pražnjenje napetosti i impulsivno reagovanje). Nadalje, potrebno je provjeriti da li je koncept (latentni konstrukt ili faktor) koji proučavamo povezan sa drugim hipotetičkim konstruktima (npr. sadizam je povezan sa agresivnošću i hostilnošću). Ovdje se taj proces preispitivanja konstrukta ne završava. Naime, može biti problem u tome što konstrukt koji istražujemo nema uslove za zasebnu egzistenciju, i to iz dva razloga:

a) možda je on samo jedan od aspekata drugog konstrukta (tj. opseg nekog drugog konstrukta je širi i obuhvata naš konstrukt);

b) moguće je da je u toliko visokoj korelaciji sa drugim konceptom, da se može izdvojiti jedan nadređeni faktor, koji je dovoljan i naučno elegantniji (jednostavniji) nego svaki od ova koncepta zasebno.

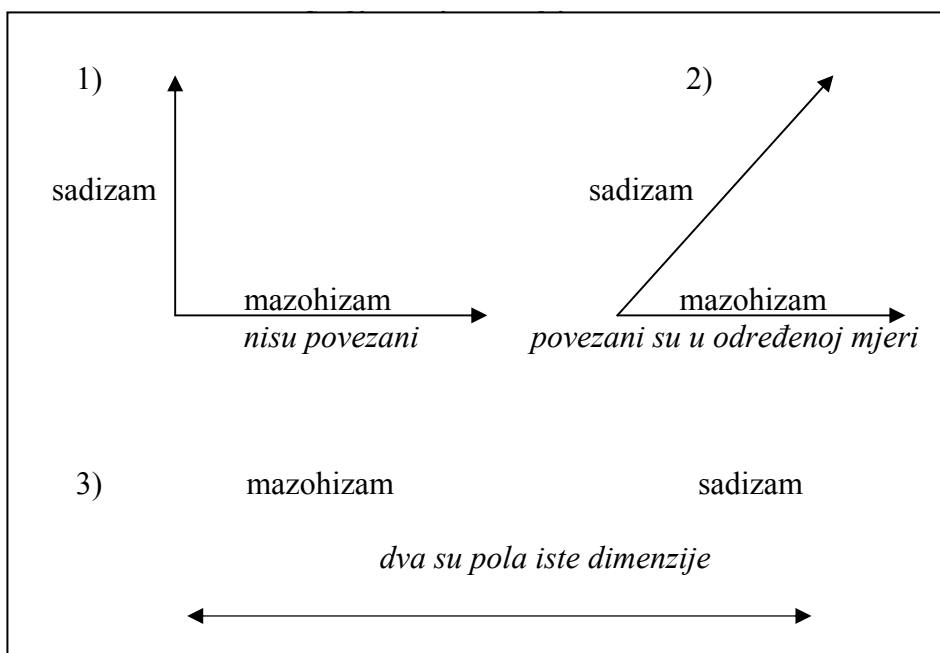
Prethodna rasprava je služila kao uvod u razmatranje sadizma, mazohizma i sadomazohizma iz perspektive latentnih (hipotetičkih) konstrukata. Sve u svemu, postoji nekoliko odnosa među ovim konstruktima:

1) sadizam uopšte nije u korelaciji sa mazohizmom (dakle, oni su nezavisni faktori);

2) sadizam je u pozitivnoj korelaciji sa mazohizmom (tj. što je čovjek skloniji sadizmu, skloniji je i mazohizmu; što je korelacija veća, to je i veza između ova dva konstrukta čvršća) i

3) sadizam i mazohizam su dva oprečna pola istog kontinuuma, koji možemo nazvati konstruktom sadizam-mazohizam (dakle, što je osoba više sadista, to je manje mazohista i obratno).

Geometrijska reprezentacija ovih odnosa može se vidjeti na slici br. 1. Svaki latentni konstrukt je predstavljen vektorom, a njegova povezanost sa drugim konstruktima uglom koji zaklapa sa njihovim vektorskim reprezentacijama. Što je ugao manji, to su konstrukti u većoj korelaciji (jer su prostorno bliži). Ako je ugao 90° , to znači da ne postoji povezanost između konstrukata (faktora), pa kažemo da su oni ortogonalni. Ovo prositiće iz same činjenice da je koeficijent korelacije geometrijski i računski jednak kosinusu ugla koji zaklapaju konstrukti. Konstrukte je u ovom slučaju prikladnije nazvati faktorima, odnosno dimenzijama. Primijenjeno na prošli slučaj, $\cos 90^\circ = 0$, odnosno korelacija (povezanost) među faktorima je nula (vidjeti prvu reprezentaciju). U drugom slučaju su sadizam i mazohizam umjereno povezani, a u trećem obrazuju tzv. "bipolarni faktor", čiji je negativni pol mazohizam, a pozitivni sadizam.

Slika 1. Geometrijska reprezentacija mogućih odnosa između sadizma i mazohizma

Uzimajući u obzir savremena, metodološki korektna istraživanja ovih fenomena, izvještaje kliničara (pretežno psihijatara sa dugogodišnjim iskustvom) i analize sadržaja literature o sadizmu/mazohizmu, pokušaćemo odabrati najbolju reprezentaciju ova dva konstrukta. Nakon toga ćemo pokušati da predložimo model koji će predstavljati sintezu teorije i empirije na ovom području istraživanja, uz uvažavanje nekih drugih pristupa.

Sadizam, mazohizam i sadomazohizam (psihoanalitička paradigma)

Freud (1905 prema Trebješanin 2005) je tvrdio da je sadizam agresivna komponenta seksualnog nagona, koja je postala autonomna i pretjerana. S druge strane, Freud (1965 prema 1990) tvrdi da su sve žene u osnovi mazohistične, što je u skladu sa tada vladajućom patrijarhalnom društvenom klimom. *Ženski* mazohizam (uz moralni mazohizam), po njemu (Freud 1924 prema Trebješanin 2005), potiče od tzv. *primarnog* mazohizma. Primarni mazohizam je nastao spajanjem nama urođenog nagona smrti sa seksualnim nagonom, pod uslovom da je ovaj spoj usmjeren prema nama samima. Ako postoji primarni, postoji i *sekundarni* sadizam, koji nastaje obrtanjem neistrošenog sadizma. Trebješanin (2005) navodi još jedno Freudovo stajalište o mazohizmu: on je, drugim riječima, autosadizam, nastao iz osjećaja krivice i kompleksa kastracije. Vezano za sadomazohizam, Freudovo mišljenje je da je svaki sadi-

sta istovremeno mazohista. Međutim, kako tvrdi, jedna strana seksualne preverzije može biti izraženija od druge, pa time postaje dominantnija ponašajna crta osobe.

Freud (1913 prema Hamman 2000) je grupisao sjećanja ljudi na situacije (iz djetinjstva) u kojima ih je neko tukao. Ta sjećanja su obilovala ne samo stvarnim iskustvima, već i ličnim interpretacijama, dopunama i imaginacijama. Zato ih je Freud nazvao fantazijama. On je identifikovao tri fantazije vezane za tuču djeteta od strane starije osobe (engl. *beating-fantasies*):

1) "Moj otac bije neko dijete (koje ja, uzgred, mrzim)" i "On voli *samo* mene" (fantazija vezana za rano djetinjstvo);

2) "Mene bije *moj* otac";

3) "Ja sam posmatrač ove scene" (sada nije više otac onaj koji bije dijete, to je neka druga odrasla osoba).

Objašnjenje prve fantazije je jednostavno: dijete je disocirano od samog sebe tokom primanja batina. Smatra da se to ne dešava njemu, već nekom drugom zločestom dječaku. Kako on "nije" taj dječak (koji je bio nevaljao i koji je dobio batine), zaključuje da ga otac voli (čim ga "nije" istukao). Dakle, nepriznavanjem onog dijela svoje ličnosti koja je nešto pogriješila, dijete se štiti od osjećaja nevoljenosti i uvjerava sebe da je voljeno.

Druga fantazija je mazohističkog karaktera, a služi kao spona između osjećaja krivice i ljubavi. Da bi bilo jasnije, možemo je preformulisati na sljedeći način: "Lijepo je snositi posljedice svojih grešaka od strane bliske osobe. Biti kriv znači privući pažnju i ljubav te osobe. Biti kriv znači biti voljen."

Treća fantazija nastaje kasnije i odnosi se na realnije sagledavanje stvarnosti. Na nekom nižem stupnju razvoja (kada vladaju prva i druga fantazija), dijete bi svaki autoritet koji se nasilno ponaša prema njemu poistovjetilo sa roditeljem (najčešće ocem) koji se slično ophodi prema djetetu. Drugim riječima, u trećoj fantaziji, osoba se stavlja u ulogu objektivnog posmatrača, koji pokušava sagledati ovu scenu ne kao čin ljubavi ili agresije, već kao situaciju koja se može desiti svakome.

Deleuze (1991 prema Soon 2004) daje revidirano psihoanalitičko tumačenje fantazija koje uključuju tuču djeteta: možda dijete, s obzirom da je internalizovalo oca kao figuru svog psihičkog života, kroz mazohizam kažnjava tog istog oca koji je ovdje u ulozi "sadiste". Jasnije, dijete nesvjesno želi da otac sam sebe bije tako što će podići ruku na svoje dijete. Ono se podvrgava batinama, iz osvetoljubivosti prema roditelju koji ga je povrijedio.

Tadić (2003) nastavlja u istom tonu, pritom se vodeći razvojnom linijom ovog poremećaja. Ona ističe da se sadističke i mazohističke težnje ispoljavaju veoma rano (bebe u određenoj dobi počinju da grizu dojku, a neku djecu uzbuđuje da ih drugi tuku i da oni tuku druge). Dijete uči opažanjem i imitacijom svojih roditelja. Tako, ukoliko su njegovi roditelji skloni agresivnim (da ne kažemo sadističkim) postupcima i reakcijama, i djeca će, oponašajući ih,

takođe razviti agresivne obrasce u svom repertoaru ponašanja. S druge strane, ona će svojim ponašanjem izazivati roditelje da ih kazne (čime nesvjesno pokazuju svoj mazohizam). Ovo može predstavljati početak kasnijih (patoloških) sadomazohističkih težnji, ne samo u seksualnom odnosu, već i u međuljudskim odnosima uopšte.

U duhu psihoanalize, Soon (2004) raspravlja o jednom običaju koji je bio karakterističan za kinesku kulturu. U pitanju je vezivanje stopala ženskoj djeci, kako bi ona bila što manja i kako bi poprimila određeni oblik, koji se uklapao u kineski ideal ljepote. Inače, kao tadašnji najviši ideal kulture, važilo je pristojno oblačenje i sakrivanje pojedinih dijelova tijela (jednim imenom poznato kao *wen*). S druge strane, gola (ženska) stopala, koja nisu bila "pravilnog oblika", značila bi približavanje animalnom svijetu, udaljavanje od civilizacije i posjedovanje lošeg ukusa i nehumanosti. Čini se da je posrijedi ženski mazohizam, uz mušku suprematiju (tj. ako djevojka bude imala lijepa stopala, veće su šanse da je odabere bogatiji i ljepši muškarac). Psihoanalitičko objašnjenje ide tako daleko da žensku nogu (posebno stopalo) smatra pandanom penisa, te da je vezivanje i stezanje stopala na neki (simbolički) način ravno

kastraciji. Međutim, kasnija objašnjenja svjedoče u prilog onome što sam nazvao *instrumentalnim* mazohizmom. Kod djevojaka čija su stopala "korigovana" na ovaj način, postoji veća šansa da se udaju i izgrade pozitivnu sliku u društvu, a možda i zadobiju veći ugled nego drugi. Dakle, u pitanju je svjesno odricanje, koje će kasnije uroditi plodom i rezultatima zadovoljstvom. Pošto je majka ta koja provodi ovaj običaj kod svojih kćeri, ona se može posmatrati kao osoba koja želi dobro svojoj djeci, kao neko ko sebe zamišlja u koži kćerke i ponovo proživljava vlastito vezivanje stopala ili kao neko ko je nastrojen sadistički (što je prejaka riječ, premda je dio većine psihoanalitičkih interpretacija). Drugim riječima, kćerkin "mazohizam" i majčin "sadizam" učvršćuju njihovu emocionalnu povezanost, a istovremeno udaljavaju kćerku od očevog uticaja. Riječ *teng* označava ponašanje koje uključuje istovremenu brigu i povređivanje određene osobe (dakle, prosocijalni i sadistički momenat na jednom mjestu).

Alternativna objašnjenja

Erih From (1978) određuje sadizam kao strast posjedovanja apsolutne i neograničene kontrole nad nekim živim bićem. Dodaje kako su ponižavanje žrtve, seksualno zlostavljanje i zadavanje bola isključivo manifestacije potpune vlasti nad objektom (osobom). Dakle, one same po sebi nisu cilj sadističkog čina. Smješten u nešto širi kontekst, uz destruktivnost i nekrofiliju (okrenutost smrti i podržavanje ubilačkog ponašanja), sadizam je neizostavni dio maligne agresivnosti (koja je po njemu direktan produkt ljudskog djelovanja, a ne procesa evolucije). From (1973 prema Trebješanin 2008) navodi primjer, odnosno klinički

slučaj neseksualnog sadizma: ličnost i djelo J. V. Staljina. Takođe, daje svoj pogled na sadomazohizam, koji smatra simbiotičkim sjedinjavanjem u cilju izbjegavanja osjećaja napuštenosti i usamljenosti, uz težnju ka osjećaju pripadanja i sigurnosti. Dakle, njegov pogled na sadomazohizam je više povezan sa opštim stanjem današnjeg društva: prevelikim osjećajem slobode, koja udaljava ljude jedne od drugih. Jedan od načina da se pobjegne od vakuuma slobode je nalaženje sebi komplementarnog partnera, sa kojim ćemo se povezati.

Vlaškalčić *i dr.* (2008) ističu da se u većini kultura od mučenja i patnje čine razni spektakli. Dodaju da je sadizam češće prisutan kod frustriranih ljudi i klasa, usljed njihovog nezadovoljstva životom. Dakle, postoje sadistički pojedinci i sadističke kulture. Takođe, po njima sadistički karakter može rezultirati nečovječnim ponašanjem u društvu u kojem se sadizam cijeni, nagrađuje i potkrepljuje, a ne osuđuje.

Karen Hornay (1964 prema Tadić 2003) smatra da su sadizam i mazohizam uslovljeni različitim položajem žene i muškarca u društvu. Ovdje se za ženu veže pasivnost i bespogovorna poslušnost, a za muškarce dominantnost, napredovanje u karijeri i tjelesna snaga i izdržljivost. Pretpostavka je da će se smanjiti učestalost sadističkih i mazohističkih fantazija i ponašanja, ako se počnu smanjivati rodne razlike u društvu.

Dokić (1987) opisuje mazohiste i van konteksta seksualnih odnosa: oni su pasivne, neodlučne i nesigurne ličnosti, a najčešće traže partnere koji imaju suprotne tjelesne karakteristike i osobine ličnosti u odnosu na njih.

Shainess (1997) iznosi zapažanje da su mazohisti osobe koje se pretjerano izvinjavaju (i u situacijama kada nisu krive), koje su strašljive i mrze druge (a smatraju da je prikladno osvetiti se samima sebi). Slikovito rečeno, mazohista uvijek okrene obraz, kada postoji prilika da dobije šamar. Autorka vidi mazohizam kao vapaj osobe za ljubavlju: "Vidite koliko sam jadan! Molim vas, volite me!" Ovakvi ljudi se izbjegavaju zauzeti za sebe (tj. nisu asertivni), tražiti ili zahtijevati nešto; oni gotovo nikada nikome ne kažu "NE" i pretjerano se brinu o drugima. Brigom kupuju prihvatanje, odobravanje i naklonost ljudi. Njihove karakteristične fraze su: "To je bilo jako glupo od mene", "Izvinite, sve ovo je bila isključivo moja krivica", "Nagrada koju sam danas dobio/la nisam zaslužio/la, jer me samo u pravom trenutku poslužila sreća, a ne moja sposobnost ili znanje", "Uspjeh koji sam postigao/la ne znači ništa"...

U pozadini (nesvjesnom dijelu ličnosti) kognitivnog stila ovih osoba leže sljedeća bazična uvjerenja: "Ja patim, dakle, postojim", "Ja ispaštam, jer to volim", "Patim, jer je to jedini način na koji znam živjeti" (Shainess 1979). Osim toga, mazohizmu sklone pacijenti imaju noćne more sljedećeg sadržaja: napadnute su ili paralizovane, ne mogu govoriti, pobjeći, vrisnuti i oduprijeti se napadaču.

Meyers (1988 prema Glickauf-Hughes and Wells 1991) mazohizam naziva "oružjem slabijih", koje se stiče u procesu socijalizacije. Djevojčica može

usvojiti majčin mazohistični odnos prema sebi i svijetu, a to usvajanje može biti potkrijepljeno od strane društva, koje favorizuje mušku nadmoć.

Glickauf-Hughes i Wells (1991) nalaze da je kod mazohizma prisutan problem u objektnim relacijama (tj. međuljudskim odnosima i emocionalnim razmjenama). On potiče od tzv. patološke ljubavi, koja se sastoji u voljenju osobe koja nam ne uzvraća ljubav, odnosno ne odgovara istom količinom pozitivnih osjećanja kojima je obasipamo. Kako smatramo da je problem u nama, svoju volju pokušavamo maksimalno podrediti datoj osobi, čime prolazimo proces samoporicanja (engl. *self-negation*). Vlastitu pokornost smatramo činom ljubavi prema ciljnoj osobi, odnosno, poistovjećujemo je sa samim procesom voljenja i zadobijanja ljubavi. Zato su osobe sklone mazohizmu pretjerano brižne prema drugima (tretiraju osobe u svojoj okolini onako kako bi željeli da i sami budu tretirani). Mazohisti smatraju da su obavezni biti odgovorni prema drugim ljudima, stalno im pomažući, kako bi time zadobili zaštitu i, eventualno, pobrali neku pozitivnu emociju ili srdačan gest. Paradoksalno, oni nisu sposobni primati od drugih, jer bi time dobili protivuslugu za svoje djelo, a potom (kako vjeruju i pribojavaju se) izgubili kontrolu nad situacijom, kada bi drugi mogli da ih povrijede. U nrecipročnom odnosu (tj. kada oni samo daju, a drugi primaju), mazohisti se osjećaju sigurno, zaštićeno i ugodno. Po logici koje nisu svjesni, oni u ovakvoj situaciji smatraju da ih drugi neće povrijediti, zato što su bili dobri prema njemu. Oni takođe imaju nisko samopoštovanje, a najvjerovatnije su rasli u nepredvidivoj i nesigurnoj okolini, gdje su njihove potrebe za bliskošću i povezivanjem sa drugima često bile osujećene.

Gelles (1972 prema Shainess 1979) govori o faktorima koji mogu dovesti do mazohističkih i/ili sadističkih tendencija kod pojedinca: nasilje u porodici, stres, zdravstveni i finansijski problemi, socijalna izolacija, situacioni faktori (roditelj koji pije ili kocka) i norme i vrijednosti (koje se odnose na supkulturu kojoj pripada data porodica, ali i vladajuće vrijednosti u društvu).

Toch (1969 prema Shainess 1979) smatra da su karakteristike osobe s nasilnim (sadističkim) karakterom: egoizam, eksploatatorsko ponašanje, zadovoljavanje vlastitih potreba (bez uzimanja u obzir tuđih želja i htijenja). Ipak, ovako nastrojene osobe, po nekim autorima (npr. Knight 2007), prosto štite svoje slabo i neadekvatno "ja" (self), tako što će se ponašati nasilno (udaljavajući druge od sebe, kako drugi ne bi vidjeli koliko je nasilnik, u stvari, slaba ličnost).

Baumeister i Campbell (1999) upoređuju sadizam sa traženjem uzbuđenja i ugroženim egoizmom. Traženje uzbuđenja se javlja zbog dosade i unutrašnje potrebe za intenzivnim vanjskim doživljajima, što ne mora biti slučaj sa sadizmom. Situacija u kojoj je ugrožen nečiji egoizam (povreda inače krhke slike o sebi) može rezultirati nasilničkim djelima od strane datog subjekta, ali ni ovo nije slučaj sadizma samog po sebi. Dakle, veoma je lako pomiješati konstrukt sadizma sa njemu sličnim konstruktima, pogotovo zato što njegova *differentia specifica* nije dovoljno jasna. Isti autori navode neke varijable koje

moгу posredovati između agrasivnog impulsa i njegove bihevioralne manifestacije. Da bi se potreba zadovoljila, potrebno je da postoji smanjeni osjećaj krivice, a u nekim slučajevima i povišeni narcizam (samoljublje i neprikosnovenost vlastite ličnosti i pojave). Sniženi osjećaj krivice silovateljima (sadistima, prestupnicima) dopušta razmišljanje u tzv. sivim zonama moralnog postupanja (engl. *gray zones*). Ovo znači da prestupnici slijede svoj devijantni kliše razmišljanja, pa tvrde kako svu krivicu snose žrtve koje su ih (navodno) same isprovocirale. Narcizam koji je prisutan kod silovatelja, povećava povjerenje u vlastite snage i samoefikasnost, te im "daje za pravo" da donesu čvrstu odluku, koja je "prosto reakcija na uvredu njihove ličnosti od strane žrtve".

Lokar (1989) govori o pojavi "silovanja iz nužde", koja se može sresti kod ljudi koji su usamljeni, socijalno izolovani, a time lišeni emocionalnih i seksualnih odnosa sa osobama suprotnog pola. Ako im se ukaže prilika, oni su spremni prisiliti osobu na seksualni odnos, bez da su prije toga imali bilo kakve sadističke ili kriminalne tendencije.

Murphy i Wess (2003) raspravljaju o podtipovima psihopatije: narcističkom, graničnom, antisocijalnom i sadističkom. Na osnovu opsežnog kliničkog iskustva, ističu da svi podtipovi obuhvataju elemente sadističkog ponašanja, ali je ono centralni simptom jedino kod sadističke psihopatije. Psihopate su emocionalno hladne osobe kojima nedostaje savjest, a vlastito zadovoljstvo pribavljaju tako što ne biraju sredstva da dođu do njega (po cijenu i da ubiju osobe za koje smatraju da su im stale na put). Sadistička varijanta psihopatije obuhvata kapacitet za prepoznavanje tuđe patnje kao vlastitog zadovoljstva. Dakle, sadistički nastrojene psihopate su svjesne bola koji zadaju svojim žrtvama, a to im služi kao stimulacija, uzbuđuje ih i hrani njihovo samopoštovanje, egoizam i hedonističku orijentaciju. Juni (2009) sadističku psihopatiju naziva hostilnom psihopatijom, a sadizam vidi kao bazični destruktivni nagon, s jedne strane, a s druge, kao reakciju na unutrašnje stanje intenzivne frustriranosti (u ovom slučaju je sadističko djelovanje u ulozi ventila).

Marić (2005) raspravlja o funkcijama sadizma i mazohizma. Sadista se (nesvjesno) rukovodi sljedećom logikom: "Ako sam sposoban činiti drugima ono čega se i sam plašim, onda ću se manje bojati". Mazohista se rukovodi sljedećim načelom: "Moram platiti datu cijenu kako bih se osigurao od doživljavanja jačih bolova i ublažio predstojeću, ozbiljniju patnju". Na istom mjestu, autor ističe da se mazohisti boje iznenađenja, ali mogu kontrolisati strah sve dok unaprijed znaju šta će se dogoditi s njima.

U vezi sa prethodnim razmišljanjem, Deleuze (2004) iznosi zapažanje da seksualni mazohisti "sklapaju" jednu vrstu ugovora sa svojim partnerom. Ugovorom se "definišu" granice ponašanja partnera koji je u ulozi sadiste. Dakle, ni mazohisti ne vole potpunu neizvjesnost i nisu se spremni opustiti u potpunosti. Ovo nas navodi na zaključak da mazohisti preferiraju kontrolu nad situacijom, premda ova njihova potreba nije uvijek očigledna.

Deleuze (2004) dodaje da mazohistička ličnost nije uopšte slaba i submisivna, niti teži vlastitoj nihilizaciji, već je: sarkastična, prkosna, sklona preziru, podrugivanju i ismijavanju. Drugim riječima, mazohista pokazuje da je spreman preživjeti ponižavanje, prisiljavanje, nanošenje bola i uvreda, čime omalovažava moć datih postupaka. Autor smatra da mazohista najviše uživa *nakon* izvršene "kazne" nad njim, što predstavlja jednu vrstu trijumfa. S druge strane, ovo može biti odraz mazohističke dvoličnosti, te prikrivenog hedonizma koji se graniči sa sadizmom.

Takođe, mazohistički trijumf može biti povezan sa zadovoljstvom ponovnog sticanja osjećaja slobode i kontrole nad vlastitim životom, nakon "procesa kažnjavanja". Ono što se nikada ne izgubi, ne zna se cijeliti. Međutim, ukoliko se (u ovom slučaju vlastitom voljom) izgube osnovna ljudska prava, kao što su dostojanstvo i sloboda, nakon njihovog povrata, osoba će se osjećati samopouzdanije, samouticajnije i onipotentnije nego prije.

Analiza sadržaja književne, religijske i rane "naučne" građe s temama sadizma i mazohizma

Moore (2009) je proučila dostupan uzorak literature sa francuskog, njemačkog, italijanskog i engleskog govornog područja, u cilju pronalaženja opšteg trenda prikazivanja "seksualnih perverzija". Tako je otkrila da je sa prirodnom (normalnom) ženskom seksualnošću povezan latentni mazohizam. Za muški mazohizam se smatralo da potpada pod kategoriju aberantnih i devijantnih stanja, a uz to ukazuje na prevalenciju femininih osobina kod datog muškarca. U okviru psihoanalitičkih i kriminalističkih tekstova, autorka nalazi da je frigidnost žene prikazivana kao namjerni sadizam i otpor prema muškarcima. Tadašnja naučna elita je smatrala da iza ovog "otpora muškarcima" stoji ženski mazohizam ("Pošto sam po prirodi mazohistična, imam potrebu kazniti sebe, tako što neću reagovati na muškarce, te samim tim neću dobiti zadovoljstvo koje su mi mogli pružiti").

Lynch (2003) govori o tzv. "mitu o muškom sadizmu", koji je bio veoma prisutan u književnim ostvarenjima osamnaestog vijeka (ali ga ne manjka ni u današnje vrijeme). Naime, scenario se najčešće odvija na ovaj način: glavna protagonistkinja (heroína) biva u ulozi žrtve i biva podvrgnuta mučenju od strane muškarca koji je okorjeli kriminalac, dovitljiv lopov i sl. Zanimljiva je uloga čitaoca ("posmatrača"), koji u početku formira jednu vrstu trougla sa heroinom (žrtvom) i nasilnikom (zgodnim muškarcem čija muškost je proporcionalna debljini njegovog kriminalnog dosijea). Kasnije, više ne postoji trijada čitalac-žrtva-silovatelj. Odnos postaje prosta interakcija subjekta i objekta, pri čemu se čitalac poistovjećuje sa jednim od njih (ili, naizmjenično, s jednim, pa sa drugim). Dakle, čitalac ima slobodu da odabere da li mu više prija uloga sadiste, mazohiste ili sadomazohiste.

Thurston (1987 prema Critelli and Bivona 2008) nalazi da 54% romana namijenjenih ženskom čitalačkom ukusu uključuje silovanje heroine. Gorry (1999 prema Critelli and Bivona 2008), na osnovu provedene analize sadržaja određenog broja romana, dolazi do nalaza da su muškarci u njima prikazani kao: jaki, hrabri, tjelesno razvijeni, opasni, okrutni, seksualno drski i smioni, a žene su predstavljene kao objekti muškarčeve sile i snage.

Apter (1990) navodi primjer jedne feministički orijentisane spisateljice, koja je svoja djela prožela dubokim prihvatanjem podložnosti patijarhalnim principima. Drugim riječima, spisateljica je odala počast mazohističkom pogledu na ženu, ali je pritom tvrdila da se služi samo *mističnim* mazohizmom. To bi značilo da je mazohizam bio samo sredstvo za postizanje meditativno-kreativnog stanja u kome će imati više šanse za osmišljavanje kvalitetnog književnog ostvarenja. Ipak, ovim činom je pokazala (uz sve čitateljke na koje je ovo djelo ostavilo snažan utisak) da je njen odnos (ako možemo generalisati: odnos feministkinja) prema muškarcima ambivalentan. Druga je mogućnost nesvjesna logika, koja bi išla ovim tokom: "Mogu dopustiti muškarcima da me ponize i siluju u mojim fantazijama i romanima, jer u tom svijetu imaginacije ja kontrolišem situaciju. Međutim, u realnosti ću se svim snagama boriti protiv nipodaštavanja žene od strane tzv. 'jačeg' pola". Sličan slučaj navodi Lynch (2003): u pitanju je djelo druge feministkinje, koja se takođe bavi "mitom o ženskom mazohizmu", i koja tvrdi da ženske fantazije treba razlikovati od realnih želja.

Rudy (1999 prema Yost 2010) ističe da u judaizmu i hrišćanstvu seksualnost mora biti monogamna i prokreativna, kako bi se smatrala moralnom. Iz toga proističe zaključak da seksualni sadizam i mazohizam, kao nesvrshodne seksualne aktivnosti, nisu u skladu sa moralnim principima, pa stoga predstavljaju grijeh. Knight (2007) iznosi da je u hrišćanstvu gotovo svako zlo blisko povezano sa seksualnošću, te da najvjerovatnije rezultira onim što je označeno kao grijeh. Uporedbe radi, u budizmu se zlo (eksplicite) ne povezuje sa seksualnošću, već nastaje pod uticajem pogrešne percepcije realnosti.

Hamman (2000) nudi iscrpnu analizu naznaka sadizma i mazohizma u okviru dogmatskih i narativnih dijelova jevrejskih i hrišćanskih svetih spisa. Tako navodi ako se tvrdi da Bog kažnjava one koji su njegova djeca i da to radi za njihovo dobro. Ako osoba nije disciplinovana, onda praktično nije "zakonito" božje dijete. Autor takođe nailazi na misao koju ćemo sažeti u nekoliko redova: dijete se mora tući u cilju slamanja njegove volje, u suprotnom će nemoralnost i grijeh uništiti dječiji život i ono će posramiti svoje roditelje. Takođe, djeci je objašnjeno da ih roditelji tuku jer ih vole (izvršna podloga za mazohizam kod djece).

U okviru budizma i hinduizma, zagovara se ništavilo materijalnog svijeta (privid, iluzija, *maya*), te karmički procesi koji su nužni i neizbježni. Oni se sastoje u tome da osobe "moraju ispaštati za grijehе koje su počinili u prošlim

životima (inkarnacijama)". Iz ovoga slijedi da štovaoci budističko-hinduističkog dogmatskog jezgra pasivno prihvataju svaku nedaću života, smatrajući da joj se ne trebaju oduprijeti. Time podnose patnju, a da zauzvrat ne dobijaju zadovoljstvo, već jedno neutralno stanje ravnodušnosti i ulogu posmatrača svog života. Ovu pojavu možemo nazvati *religijskim* mazohizmom.

Empirijska i metaanalitička istraživanja

U ovom dijelu rada će biti razmatrani rezultati istraživanja u oblasti sadizma, mazohizma i sadomazohizma. Neka od njih su originalna, a druga predstavljaju pregled i sintezu nalaza istraživanja nekoliko nezavisnih autora (metaanaliza).

Yost (2010) se bavila konstrukcijom *Skale stavova prema sadomazohizmu* (misleći pritom na seksualni sadomazohizam). Došla je do nalaza da osobe koje posjeduju predznanje o sadomazohizmu ili poznaju one koji učestvuju u takvim aktivnostima, imaju pozitivnije stavove prema sadomazohizmu. Autorka je izdvojila četiri grupe stavova: stavove o socijalnoj nepodesnosti sadomazohista (tj. mišljenja ispitanika da se ovakve osobe ne uklapaju u društvo), stavove koji upućuju na percepciju sadomazohista kao nasilnika, stavove koji upućuju na pomanjkanje tolerancije prema sadomazohistima (npr. mišljenje da je ova grupa ljudi nemoralna) i stavove koji pokazuju tendenciju ka generalizaciji sadomazohističkog ponašanja na stvarni život (tipa: osobe su dominantne i submisivne i u ostalim aspektima života, a ne samo u seksualnom). Ista autorka ističe kako ne treba imati predrasuda prema *saglasnom* seksualnom sadomazohizmu (engl. *consensual sexual sadomasochism*), jer se on razlikuje od prisiljavanja na seksualni odnos (odnosno, silovanja u pravom smislu te riječi). Kritički se osvrnuvši na ovo istraživanje, možemo reći kako su gotovo cijeli uzorak ispitanika činile žene bjelkinje, heteroseksualne orijentacije.

Taylor i Ussher (2001 prema Yost 2010) su u svojim istraživanjima dobili da neke osobe smatraju kako je sadomazohizam prosto seksualna orijentacija, poput homoseksualnosti ili biseksualnosti. Langdridge (2006 prema Yost 2010) je razmotrio drugačija mišljenja, koja su konvergirala prema tome da se sadomazohizam posmatra kao skup seksualnih aktivnosti, bez implikacija na bilo koji aspekt identiteta osobe.

Moser i Levitt (1987 prema Davison and Neale 1999) su u svojim istraživanjima došli do zaključka da su seksualni sadizam i mazohizam po pravilu, više zastupljeni kod ljudi višeg obrazovnog statusa i bolje finansijske situacije.

Lawrence i Love-Crowell (2008) su istraživali stavove psihoterapeuta prema klijentima sklonim sadomazohizmu. Otkrili su da terapeuti nemaju jasne predstave o ovom problemu, te da im je neprijatno raditi sa takvim klijentima. Takođe, teme na kojima žele raditi ovi pacijenti su osjećaji krivice, stida i srama.

Cross i Matheson (2006) su istraživali osnovanost različitih modela, teorija i pristupa problemu sadomazohizma. Nisu dobili nalaze koji podupiru psihoanalitičku perspektivu, niti psihopatološki (medicinski) model. Rezultati njihovog istraživanja upućuju na značajnu ulogu potrebe za moći (biti moćan i pokoravati se nečijoj moći). Analizirali su *online* susrete sadomazohistički opredijeljenih osoba, koje su nazvali "sodomazohističkim igrama". Utvrdili su da partneri u tim igrama koriste specifične tehnike u svrhu isticanja razlike između količine moći koju posjeduje jedan u odnosu na drugoga. Dakle, što je percipirana veća diskrepanca u nivou moći između sebe i partnera, to je i zadovoljstvo bilo veće. Isti autori su otkrili da u "virtuelnom" (internet) svijetu osobe koriste iste obrasce i sprovode u djelo iste fantazije koje sprovode (ili žele praktikovati) i u realnosti. Drugim riječima, internet je odličan kompromis, upravo zato što se nalazi između "sna i jave", "imaginarnog i realnog".

Richters *i dr.* (2008) su proveli opsežna telefonska anketiranja 19307 osoba između 16 i 59 godina. Utvrđeno je da 1,8% ljudi preferira i praktikuje sadomazohističke aktivnosti u seksualnim odnosima. Takođe, otkriveno je da je sadomazohizam učestaliji kod homoseksualaca, biseksualaca, te osoba sklonih oralnom/analnom seksu i promiskuitetu. Nadalje, utvrđeno je da ove osobe, uopšte uzevši, nisu seksualno zlostavljane u djetinjstvu, niti se trenutno osjećaju nesretno ili anksiozno (štaviše, muškarci koji participiraju u ovim aktivnostima, izvještavaju o manje stresa nego što je to slučaj u opštoj populaciji). Isti autori su utvrdili da ne postoji statistički značajna povezanost učešća u sadomazohističkim aktivnostima i seksualnih poteškoća bilo koje vrste! U skladu s tim, zaključuju da je sadomazohizam jedna od varijacija seksualnih interesa, ili tekovina jedne supkulture, koja je privlačna manjem broju ljudi, a da pritom ne označava patološki simptom.

Reich (1987) je u svom istraživanju utvrdio da 18,3% psihičkih bolesnika ima samoponižavajući poremećaj ličnosti, dok je to slučaj kod samo 5% normalnih osoba. Nađeno je preklapanje simptomatologije sa: graničnim (samoozljeđivanje, nestabilni odnosi, emocionalne krize), zavisnim (pretjerano udovoljavanje željama drugih, osjećaj nesposobnosti, strah od samostalnosti) i izbjegavajućim (osjetljivost na odbacivanje i kritike, osjećaj inferiornosti) poremećajem ličnosti. Preklapanje iznosi 50%.

Hsu *i dr.* (1994 prema Lawrence and Love-Crowell 2008) nalaze da 3-4% američkih studenata izvještava da su u protekla tri mjeseca imali seksualne odnose koji su uključivali sadomazohističke igre. Njih 15-20% navodi da su u dosadašnjem životu iskusili sadomazohizam tokom seksualnog odnosa.

Critelli i Bivona (2008) provode metaanalitičku studiju istraživanja koja su se bavila proučavanjem ženskih seksualnih fantazija. Zaključuju da je 31-57% žena imalo seksualne fantazije u kojima ih se prisiljava na seks bez njihove volje. Ova vrsta fantazija je učestala i omiljena kod 9-17% žena. Rezultati nekih istraživanja, citiranih od strane ova dva autora, prikazani su tabeli br. 1.

Sadizam i mazohizam...

Tabela br. 1. Rezultati istraživanja ženskih seksualnih fantazija navedenih prema Critelli i Bivona (2008):

<i>Autori</i>	<i>fantazija</i>	<i>% žena koje su imale datu fantaziju</i>
Hariton i Singer (1974)	"Zamišljam da sam bila nadjačana ili prisiljena da se predam."	49% je imalo fantaziju, 14% je ima učestalo
Crepault <i>i dr.</i> (1977)	scena u kojoj je žena žrtva agresije	42% je imalo fantaziju, 33% je ima povremeno
Kanin (1982)	fantazija silovanja	57% je imalo fantaziju, 29% sa erotskim nabojem, 29 % sa averzivnim predznakom
Pelletier i Herold (1988)	"Seks na koji sam bila prisiljena od strane muškarca."	51 % je imalo fantaziju, 18% je imalo fantaziju da ih siluje više muškaraca
Shulman i Horne (2006)	scena u kojoj žena ima utisak da je neko siluje	33% je imalo datu fantaziju, 10% je ima jednom mjesečno

U navedenoj tabeli su prikazana istraživanja koja nude specifične nalaze vezane za postojanje fantazija silovanja kod žena i učestalost datih fantazija. Međutim, prema istraživanju Laumanna *i dr.* (1994 prema Critelli and Bivona 2008), 99% žena ne želi biti silovano u realnosti. Autori su se zapitali: "Zašto bi neka osoba imala fantazije koje su u stvarnom životu traumatične i aberantne?" Razmotreno je nekoliko objašnjenja:

a) *izbjegavanje srama zbog izražavanja svoje seksualnosti* (pošto je u društvu neobično i nepoželjno da žena otvoreno govori o svojim potrebama, ona to čini kroz svoje fantazije);

b) *poželjnost i atraktivnost* (ukoliko žena mašta da je siluje muškarac, moguće je da ona sebe pokušava percipirati kao toliko atraktivnu, zavodljivu i željenu, da muškarac gubi kontrolu, kršeći pravila pristojnosti u cilju da je posjeduje kao seksualni objekt);

c) *uloga bioloških predispozicija* (u većini vrsta, mužjak je taj koji je dominantan, koji mora goniti ženku dok je ne savlada; a ponekad je savladava silom);

d) *aktivacija simpatičkog dijela autonomnog nervog sistema* (opšta pobuđenost organizma, pa i putem zamišljanja nasilnih scena, može povećati seksualnu pobuđenost);

e) *namjera da se nasilnik transformiše u željenog muškarca* (s obzirom da osoba sama stvara fantaziju, ona će u njoj pokušati navesti silovatelja da joj obeća vjernost i neizmjernu ljubav; čime će transformisati njegovo zlo i okrutnost u socijalno prihvatljivo ponašanje, bez da pritom umanja njegovu izrazitu maskulinitet).

Prvo objašnjenje nalazi potporu u istraživanju koje su proveli Moreault i Follingstad (1978 prema Critelli and Bivona 2008). Oni su utvrdili da više

fantazija o silovanju imaju žene kod kojih je prisutan izraziti osjećaj krivice vezan za svoj seksualni život.

Drugo objašnjenje (stavka pod b) se tiče situacija u kojoj žena vidi silovanje kao potvrdu njene seksualne moći, a korespondentna fantazija služi u cilju povećavanja njenog opšteg i tjelesnog samopoštovanja.

Vezano za četvrto objašnjenje (stavka pod d), Palace i Gorzalka (1990 prema Critelli and Bivona 2008) iznose rezultate svojih istraživanja. U njihovim eksperimentima, jedna grupa žena bila je izložena podražajima koji su kod njih izazvali osjećaj tjeskobe (anksioznosti, neprijatnosti). Kontrolna grupa nije bila izložena ovakvim stimulusima. Nakon toga, obje grupe žena su gledale erotski film, kada je primijećeno da je prva grupa bila uzbuđena statistički značajno više nego druga grupa. Dakle, doživljena anksioznost prije gledanja filma, predisponirala je žene za veće seksualno uzbuđenje tokom gledanja filma.

Shulman i Horne (2006 prema Critelli and Bivona 2008) su pronašli da žene koje zagovaraju feministička uvjerenja imaju više fantazija prisilnog seksa od drugih žena. Ovaj nalaz se može tumačiti na dva načina: ili u skladu sa prethodno pomenutim mističnim mazohizmom (u ovom slučaju su fantazije prijatne), ili u skladu sa dominirajućom muškom kulturom i negativnim iskustvima feministkinja sa muškarcima (ovdje su fantazije neprijatne).

Brownmiller (1975 prema Critelli and Bivona 2008) objašnjava da su fantazije patološke manifestacije kulture u kojoj dominira muškarac, te da žene kroz njih pokušavaju naći vlastiti seksualni identitet u vladajućim muškim željama.

Marshall i Yates (2004) su se bavili seksualnim prestupnicima, u koje, pored ostalih, spadaju i sadistički nastrojani silovatelji. U njihovom istraživanju, eksperti (forenzički specijalisti u oblasti psihijatrije) su se složili da su ključni simptomi sadizma: potreba za kontrolom, dominacijom i moći; degradacija žrtve i izlaganje žrtve torturi i okrutnosti. Međutim, kada su psihijatrima izloženi slučajevi šest osoba koje su okarakterisane kao sadisti i isto toliko osoba koje nisu počinili djelo silovanja, psihijatri nisu uspjeli jasno razlikovati jednu grupu od druge. Naravno, slučajevi ovih dvanaest osoba su im predočeni slučajnim redoslijedom, bez ikakvog prethodnog znanja psihijataru koja osoba je sklona sadizmu, a koja ne. Darke (1990 prema Marshall and Yates 2004) dolazi do nalaza da 60% silovatelja kao primarni motiv silovanja ističu želju da ponize (posrame) žrtvu, a ne da je povrijede.

Sve u svemu, potrebno je još mnogo dobro kontrolisanih istraživanja u ovom području, uz korištenje nešto dovtljivije metodologije, u cilju dobijanja što iskrenijih odgovora od ispitanika.

Zaključak

Kao što se uspjelo primijetiti, o etiologiji i pojavnim oblicima sadizma, mazohizma i sadomazohizma se najviše diskutovalo unutar: psihoanalize, pri-

stupa sličnih psihoanalizi (sa temama objektnih odnosa i iskustava iz ranog djetinjstva) i socijalnopsiholoških pristupa (E. From je govorio o bijegu od slobode i potrebama, a K. Hornay o uticaju socijalizacije i kulture u kojoj vlada patrijarhat). Psihoanalitička tumačenja se zasnivaju na idiografskom pristupu, što znači da su nastala posmatranjem individualnih slučajeva. Dobijene opservacije su kasnije generalizovane na cijeli ljudski rod. Ostala tumačenja su nastala dijelom kao modifikacija psihoanalitičke perspektive, dok su druga uzela u obzir društvene faktore tipa socijalnog razvoja djeteta i vladajuće društvene klime. Istina je da su frejdovski orijentisane interpretacije bile najbrojnije i da je to najplodniji pristup, ali on je ujedno i najneprecizniji s metodološke tačke gledišta. Dakle, konačni pečat razmatranjima o sadizmu i mazohizmu (sadamazohizmu) daju kvalitativna i kvantitativna istraživanja.

Vršeći sintezu svih pristupa i rezultata istraživanja, autor ovog rada dolazi do zaključka da je najbolje posmatrati sadizam i mazohizam kao nezavisne fenomene (što dobro aproksimira prvi dio slike br. 1 iz odjeljka "Mogući konceptualni odnosi sadizma i mazohizma"). To bi značilo da ova dva fenomena nisu u značajnoj pozitivnoj, niti u značajnoj negativnoj korelaciji. Autori koji nastupaju u ime psihoanalitičke paradigme, smaraju da je osoba podjednako nastrojena sadistički, koliko i mazohistički, te predlažu i brane naziv "sadamazohizam". Međutim, oni ne nude uvjerljive dokaze, već samo konstatacije koje nisu potkrijepljene empirijskim nalazima. Istraživanja, čije smo nalaze ovdje prezentovali, mogu se podijeliti na ona koja se bave sadizmom i na ona koja se tiču proučavanja mazohizma. Dakle, prisutna je podvojenost i u empirijskom pristupu ovim fenomenima (a empirijska istraživanja su validnija i pouzdanija od psihijatrijskih intervjua i kliničkih opservacija karakterističnih za formiranje psihoanalitičkog korpusa znanja).

Iz ovoga slijedi da najvjerovatnije:

- a) nema pozitivne korelacije između sadizma i mazohizma (tj. ne vrijedi pravilo: što je kod osobe izraženiji sadizam, to je izraženiji i mazohizam) i
- b) nema negativne (obrnute) korelacije između ovih fenomena (tj. ne vrijedi princip: što je kod osobe izraženiji sadizam, to je slabije izražen mazohizam; odnosno, što je osoba više sklona mazohizmu, to je manje sklona sadizmu).

Da bi se provjerio ovaj nalaz, predlažem formulisanje pitanja koja će služiti za mjerenje stavova i preferencija pojedinca prema sadističkim i mazohističkim oblicima ponašanja. Uz ovaj skup pitanja (koji će u konačnici činiti jednu validnu psihološku skalu), potrebno je primijeniti jednu od skala laži, kako bi se kontrolisali socijalno poželjni i neiskreni odgovori. Skalu mazohističkih i sadističkih oblika ponašanja bi potom trebalo uključiti u eksplorativnu faktor-sku analizu, koja bi kao rezultat ponudila nekoliko faktora (konstrukata). Dobijeni faktori bi bili validna procjena onoga što zaista mjeri ova skala. Potom

bi trebalo provesti konfirmativnu faktorsku analizu: postaviti model i provjeriti da li se podaci dobijeni na uzorku ispitanika dobro uklapaju u naš teorijski model. Mogu se postaviti dva modela: onaj u kome pitanja koja mjere sadizam nisu u korelaciji sa pitanjima koja se odnose na mazohizam i model u kome su sadizam i mazohizam u (bilo pozitivnoj, bilo negativnoj) međusobnoj korelaciji. Model za koji konfirmativna faktorska analiza pokaže da bolje odgovara podacima dobijenim na uzorku, uz ispunjavanje još nekih kriterijuma, možemo prihvatiti kao naučno opravdan i kao najbolju aproksimaciju realnog stanja stvari u ovoj oblasti.

Nezavisno od navedenih konceptualnih razmatranja, autor ovog članka nudi vlastiti model razvoja i podržavanja nastanka mazohizma i sadizma. U nastavku će biti korišteni drugi nazivi, jer smatram da su opravdaniji: *mazohistički životni stil* (mazohistički stav/ opredjeljenje/orijentacija) i *sadistički životni stil* (stav/orijentacija/opredjeljenje). Ova dva pojma su, dakako, daleko šira od pojma seksualnog sadizma i mazohizma.

Kao zagovornik bihevioralno-kognitivne paradigme, te teorije potreba, kao nešto novijih izdanaka psihološke misli (nego što je to psihoanaliza), predlažem da se uzmu u obzir upravo ova tri faktora. To su: učenje i iskustvo individue (*bihevioralni faktor*), bazična vjerovanja, automatske misli i posredujuća vjerovanja (*kognitivni faktor*) i potrebe za moći, pripadanjem, zaštitom i slobodom (*motivacijski, odnosno konativni faktor*). Posebno ću razmotriti primjenu ovog, *trofaktorskog* modela na mazohizam, a posebno na sadizam.

Osim bioloških, na djetetov razvoj utiču i okolinski faktori. Oni mogu da potiču (potkrepljuju) određeno djetetovo ponašanje ili naviku, a mogu i da ga sprečavaju i umanjuju njegovu učestalost. Takođe, djetetove potrebe se mogu zadovoljavati uvijek i obilno, ali i neredovno i oskudno. S druge strane, na nečiju percepciju sebe, svijeta, budućnosti i mogućnosti zadovoljenja potreba utiču (pored ostalog) i mišljenja "značajnih drugih" (npr. roditelja, braće, sestara, autoriteta, skrbnika) o njima. Dakle, osoba može usvojiti nečiji obrazac mišljenja (kritike, pohvale, procjene, naredbe...) i ponašati se u skladu sa njim.

Uzećemo za primjer djevojčicu koju otac tuče svaki put kada se ona igra na "nešto bučniji način". Pretpostavićemo, takođe, da se otac većinom pokaje što je istukao i da joj nakon toga kupi čokoladu. Vrlo je vjerovatno da će ova djevojčica razviti mazohistički obrazac ponašanja (odnosno životni stil), jer je gotovo uvijek nakon batina dobijala nagradu (čokoladu). Psihološki gledano, ovaj postupak nosi sljedeću poruku: "Pošto si dobila batine, zaslužila si čokoladu. Uvijek kada te neko istuče, bićeš nagrađena. Batine i patnja su način da dobiješ ono što ti se sviđa: u ovom slučaju, to je čokolada." Ukoliko su ovakvi očevi postupci učestali i traju dugo vremena, a u okolini nema podražaja koji bi djelovali na način da poništavaju efekte ove situacije, djevojčica će zaista imati velikih problema u životu. Potrebe koje će zadovoljavati na ovaj način su potreba za zaštitom i za pripadanjem (ljubavlju). Tako postoji mogućnost

Sadizam i mazohizam...

da će razviti seksualni mazohizam, a zaštita će za nju značiti da njen partner drži situaciju pod kontrolom (regulišući odnos kazni i nagrada koje joj pruža, upravo kao što je to radio njen "zaštitnički" nastrojena tata). Ovdje nije kraj, jer obično dolazi do generalizacije stečenih reakcija na druge slične situacije. Tako će ova djevojčica možda biti neodlučna i nesigurna u sebe i budućnost (jer je njen tata imao ambivalentan odnos prema njoj: mrzio je što se "preglasno igra", ali joj je i pokazao ljubav, u cilju smanjenja vlastitog osjećaja krivice). Njene misli će, vjerovatno, zvučati ovako: "Mislim da me ljudi počinju voljeti tek onda kada se budu loše ophodili prema meni. Čovjek se mora jako namučiti, da bi kasnije mogao uživati u životu. Rad bez muke i velikog odricanja, nije rad. Može se jedino trnjem do zvijezda. Moram biti tiha i dobra, da bih zaslužila pažnju drugih. Moram se ponašati veoma uljudno i pristojno, da bi mi neko prišao (družio se sa mnom ili mi bio intimni partner)". Nažalost, mišljenje djeluje na ponašanje po principu povratne sprege, pa se osoba (nesvjesna toga) ponaša u skladu sa svojim bazičnim uvjerenjima. Osobe koje je okružuju počinju da se ponašaju u skladu sa onim što data osoba "nesvjesno traži". Ovaj mehanizam "samoispunjavajućeg proročanstva" samo potkrepljuje njen mazohistički stav prema svijetu i životu i čini da on postane dominantan (i poželjan) obrazac u repertoaru njenog ponašanja.

U ovom slučaju, bihevioralni faktor je obuhvatao: iskustvo "biti pretučena" da bih dobila tatinu pažnju, generalizacija ovog obrasca u cilju dobijanja tuđe pažnje i odobravanja, te osjećaja životnog zadovoljstva. Kognitivni faktor se odnosio na internalizaciju ponašajnog i iskustvenog i na formiranje misli o samoj sebi, okolini i sredstvima dobijanja onoga što osoba želi. Motivacijski faktor je obuhvatao percepciju potrebe za ljubavlju i zaštitom, na način da se one povezuju s podnošenjem boli i negativnim iskustvima koja su nužna za njihovo zadovoljenje.

Drugi hipotetički slučaj tiče se sadističke orijentacije prema životu. Osoba, osim što uči ličnim iskustvom i "metodom vlastite kože", to čini i modeliranjem (opažanjem i imitacijom osobe koja je dovoljno bitna da je ova percipira kao model vrijedan divljenja). Kao što je jednom spomenuto, kćerka može prihvatiti majku kao uzor i, ako je majka orijentisana mazohistički, onda i kćerka može usvojiti taj pristup životu. To je slučaj i kod sadizma. Pretpostavimo da dijete pravi lom po kući, udara svoga brata i slično, u cilju da mu roditelji kupe ono što je zamislilo. Ako roditelji popuste i kupe mu željenu stvar, dijete je bilo nagrađeno, a njegovo ponašanje potkrijepljeno. Pošto je ovo ponašanje okarakterisano kao destruktivno, agresivno i instrumentalno, ono može biti dobra podloga za razvoj sadističke orijentacije. Ako drugo dijete gleda ovu scenu, može pomisliti: "Trebam se loše ponašati, da bih dobio sve što poželim. Ako nekoga udarim ili uništim neku stvar, imam veće šanse da mi ljudi obezbijede upravo ono što mi treba." Dakle, i ovo dijete može razviti sadistički životni stil, ukoliko mnogo puta posmatra ovakve scene ili lično participira

u njima. Kako roditelji znaju biti popustljiviji prema zahtjevnoj djeci, oni kasnije (nesvjesni toga) podržavaju ovakvo djetetovo ponašanje, što vodi ka tome da se ono još više učvrsti. Kasnije, kada dijete postane adolescent, stekne još veću snagu i osjećaj moći, osjećaće potrebu za što većom slobodom, uticajem i kontrolom svoje okoline. Kako je ono samo sebi u centru pažnje, zahtijeva i od okoline da ga tretira i percipira na isti način. U suprotnom, "biće prisiljeno" da ih prisili na to (jer je u prošlosti ova metoda bila djelotvorna). Sada nam je jasno zašto 60% silovatelja (kako je spomenuto) prvenstveno želi poniziti žrtvu. Drugim riječima, oduzeti joj osjećaj moći, slobodnu volju, samopoštovanje i dati joj do znanja ko je "bolji, važniji i dominantniji" od nje. Ukoliko adolescent postane dio neke ulične bande, još više će težiti da zadrži osjećaj omnipotentnosti i neograničene slobode. Ova pojava se dešava zato što će biti član grupe u kojoj se nalaze osobe slične njemu, koje bi mu sutra mogle biti konkurencija. Ali, prisutan je i drugi razlog: ljudi, generalno, imaju negativne stavove prema djeci koja pripadaju "uličnoj školi". U skladu sa tim stavovima, ta djeca bivaju percipirana kao: djeca nižeg društvenog staleža, manje vrijedna, prljava, nekulturna... Time se kod njih razvija potreba da "vrate" izgubljeno samopoštovanje i "oduzeti im" osjećaj svemoći. Pljačke, ubistva i silovanja su u ovom slučaju njihov vapaj i uzvik: "Želimo pokazati da smo iznad vas, običnog naroda, i iznad slova zakona. Nama niko ne smije ograničavati slobodu, jer i ne slutite šta smo sve sposobni (drugim riječima, u moći) da uradimo!"

Pošto nisu samo mladalački delinkventi ti koji su skloni sadizmu, vratimo se na naizgled obične ljude iz grupe sadista: neke šefove koji terorisu svoje podređene (opet je posrijedi zadovoljavanje potrebe za moći i slobodom), određeni broj roditelja koji kažnjavaju dijete i ograničavaju mu slobodu (bez da mu objasne zašto to rade) i neke nastavnike koji koriste svoju nadređenu poziciju u svrhu nipodaštavanja učeničkog znanja i karaktera. Treba spomenuti i osobe koje su na bilo koji način bile zlostavljane. Neke od njih mogu odabrati sadizam kao odbrambeni mehanizam. Njihova mentalna racionala je: "Sadizmom se štitim od dodatnih povreda. Ako ljudi smatraju da sam opasan, neće mi se približiti i pokušati me povrijediti."

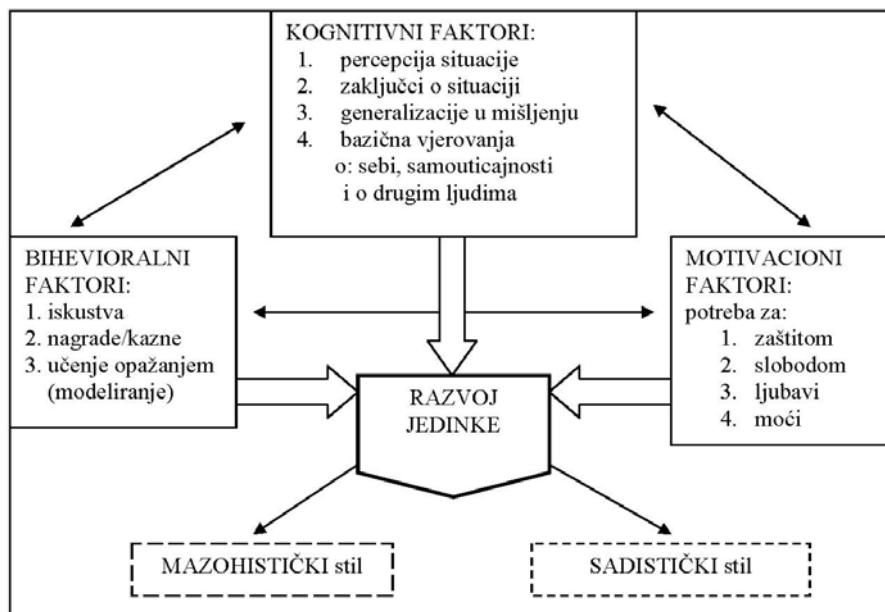
Ne zadovoljavaju samo sadisti potrebu za moći i slobodom. To čine i mazohisti: njihova moć je, kao što smo istakli pri razmatranju seksualnog mazohizma, da ograniče sadistički opredijeljenog partnera u njegovoj seksualnoj igri. Partner u ulozi mazohiste poručuje: "Ja imam tu moć i slobodu da ti naredim dokle smiješ ići. A to je: dok to meni pričinjava zadovoljstvo." Takođe, ne zadovoljavaju samo mazohisti potrebu za zaštitom i ljubavlju (povezivanjem). To je slučaj i kod sadista: sam sadistički čin je njihova zaštita, a kontakt sa žrtvom (makar i na nekoliko sekundi) služi kao zadovoljenje potrebe za povezivanjem sa drugim bićem. Ako dijete uvidi da jedan od njegovih roditelja nanosi patnju drugom i pri tome tvrdi da voli svog supružnika, nanošenje

Sadizam i mazohizam...

boli počinje poistovjećivati s ljubavlju. Tako, kada sutra istuče svoju bračnu partnerku, smatraće da joj time pruža pažnju, brigu i ljubav.

Na kraju je dat shematski prikaz trofaktorskog modela mazohizma i sadizma (slika br. 2). U modelu su obje životne orijentacije prikazane kao uslovljene istim faktorima, s tim što ti faktori (u zavisnosti od toga u kom smjeru djeluju) kod nekih osoba poluču mazohizam, a kod drugih sadizam. Kao što se vidi sa slike, svaka od tri grupe faktora je u međusobnoj vezi. To je jasno, jer iz iskustva učimo kako da razmišljamo, a mišljenje takođe prethodi ponašanju. Potrebe zadovoljavamo ponašanjem, a mišljenjem oblikujemo načine na koje ćemo ih zadovoljiti. Svaki faktor (peciznije, grupa faktora), zajedno sa ostalima, djeluje u svakoj tački razvojnog ciklusa osobe. Nekada je teško razlučiti u kojem stepenu djeluje svaki faktor pojedinačno. To se dešava zato što su oni u međusobnoj interakciji i često djeluju istovremeno.

Slika br. 2. Trofaktorski model mazohizma i sadizma

Takođe, ne možemo sa sigurnošću reći u kojem trenutku se iskristališe pojedini stil, bilo da je to sadistički ili mazohistički. Samo možemo tvrditi da od konstelacije navedenih sredinskih faktora zavisi da li će osoba u određenoj mjeri razviti neki od ovih stilova. Kada se pređe izvjesna kritična vrijednost na kontinuumu mazohizma ili sadizma, odnosno pokaže dovoljan broj prepoznatljivih ponašajnih manifestacija, okolina i stručnjaci će moći da prepoznaju osobu kao sklonu mazohističkim (ili sadističkim) načinima mišljenja i reagovanja.

Literatura

- Američka psihijatrijska udruga (APA). 1996. *Dijagnostički i statistički priručnik za duševne poremećaje (DSM IV)*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Apter**, Emily, S. 1990. The Story of I: Luce Irigaray's Theoretical Masochism. *NWSA Journal* 2 (2) :186-198.
- Baumeister**, Roy and Campbell, Keith. 1999. The Intrinsic Appeal of Evil: Sadism, Sensational Thrills, and Threatened Egotism. *Personality and Social Psychology Review* 3 (3) : 210-221.
- Caesar**, Terry. 2003. Japan, Creative Masochism and Transnationality in Vlneland. *Critique* 44 (4) : 371-387.
- Critelli**, Joseph and Bivona, Jenny. 2008. Women's Erotic Rape Fantasies: An Evaluation of Theory and Research. *Journal of Sex Research* 45 (1) : 57-70.
- Cross**, Patricia A. and Matheson, Kim. 2006. Understanding Sadomasochism: An Empirical Examination of Four Perspectives. *Journal of Homosexuality* 50 (2/3) : 133-166.
- Davison**, Gerald C. and Neale, John M. 1999. *Psihologija abnormalnog doživljavanja i ponašanja* (6. izdanje). Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Deleuze**, Gilles. 2004. From Sacher-Masoch to Masochism. *Journal of Theoretical Humanities* 9 (1) : 125-133.
- Đokić**, Strahinja. 1987. "Klimakterij, polne devijacije i nastranosti". U *Odnosi među polovima i roditeljstvo*, ur. Vladimir Erceg i Petar Mandić, 139-152. Sarajevo: Svjetlost.
- Fedoroff**, Paul. 2008. Sadism, Sadomasochism, Sex, and Violence. *Can J Psychiatry* 53 (10) : 637-646.
- From**, Erih. 1978. *Anatomija ljudske destruktivnosti*. Zagreb: Naprijed.
- Glickauf-Hughes**, Cheryl and Wells, Marolyn. 1991. Current Conceptualizations on Masochism: Genesis and Object Relations. *American Journal of Psychotherapy* 45 (1) : 53-68.
- Hamman**, Jaco. 2000. The Rod of Discipline: Masochism, Sadism, and the Judeo-Christian Religion. *Journal of Religion and Health* 39 (4) : 319-327.
- Hrnjica**, Sulejman. 2008. *Zrelost ličnosti*. Beograd: Zavod za udžbenike.
- Juni**, Samuel. 2009. Conceptualization of hostile psychopathy and sadism: Drive theory and object relations perspective. *International Forum of Psychoanalysis* 18 : 11-22.
- Knight**, Zelda G. 2007. Sexually motivated serial killers and the psychology of aggression and "evil" within a contemporary psychoanalytical perspective. *Journal of Sexual Aggression* 13 (1) : 21-35.
- Lawrence**, Anne and Love-Crowell, Jennifer. 2008. Psychotherapists' Experience with Clients Who Engage in Consensual Sadomasochism: A Qualitative Study. *Journal of Sex & Marital Therapy* 34 : 67-85.

- Lokar**, Joža. 1989. "Seksualni poremećaji". U *Psihijatrija* (II izdanje), ur. Dušan Kecmanović, 208-214. Beograd/ Zagreb: Medicinska knjiga.
- Lynch**, Karen. 2003. The 'Heterosexualization' of Sadism and Masochism. *Hecate* 29 (1) : 34-46.
- Marić**, Jovan. 2005. *Klinička psihijatrija* (11. izdanje). Beograd: Megraf.
- Marshall**, William and Yates, Pamela. 2004. Diagnostic issues in sexual sadism among sexual offenders. *Journal of Sexual Aggression* 10 (1) : 21-27.
- Moore**, Alison. 2009. Rethinking Gendered Perversion and Degeneration in Visions of Sadism and Masochism, 1886-1930. *Journal of the History of Sexuality* 18 (1) : 138-157.
- Murphy**, Carolyn and Vess, James. 2003. Subtypes of Psychopathy: Proposed Differences between Narcissistic, Borderline, Sadistic and Antisocial Psychopaths. *Psychiatric Quarterly* 71 (1) : 11-29.
- Richters**, Juliet, De Visser, Richard, Rissel, Chris, Grulich, Andrew and Smith, Anthony. (2008). Demographic and Psychosocial Features of Participants in Bondage and Discipline, "Sadomasochism" or Dominance and Submission (BDSM): Data from a National Survey. *J Sex Med* 5 : 1660–1668.
- Reich**, James. 1987. Prevalence of DSM-III-R self-defeating (masochistic) personality disorder in normal and outpatient populations. *The Journal Of Nervous And Mental Disease* 175 (1) : 52-54.
- Shainess**, Natalie. 1979. Vulnerability to Violence. *American Journal of Psychotherapy* 33 (2) : 174-189.
- Shainess**, Natalie. 1997. Masochism Revisited: Reflections of Masochism and Its Childhood Antecedents. *American Journal of Psychotherapy* 51 (4) : 552-568.
- Siomopoulos**, Vasilis and Goldsmith, Jewett. 1976. Sadism Revisited. *American Journal of Psychotherapy* 30 (4) : 631-640.
- Soon**, Andrew H. 2004. Footbinding and Masochism: A Psychoanalytical Exploration. *Women's Studies* 33 : 651–676.
- Tadić**, Nevenka. 2003. *Psihijatrija detinjstva i mladosti* (6. izdanje). Beograd: Naučna KMD.
- Trebješanin**, Žarko. 2005. *Leksikon psihoanalize*. Podgorica: Nova knjiga.
- Vlaškalčić**, Živko, Vlaški, Milojko i Parčetić, Zoran. 2008. Psihološko-sociološki aspekti seksualnosti i agresivnosti. *Glasnik Antropološkog društva Srbije* 43 : 127-133.
- Yost**, Megan R. 2010. Development and Validation of the Attitudes about Sadomasochism Scale. *Journal of Sex Research* 47 (1) : 79-91.

Primljeno: 12.07.2010.

Prihvaćeno: 10.10.2010.

Selman Repišti

**SADISM AND MASOCHISM OR SADMASOCHISM:
CONCEPTUAL AND EMPIRICAL CONSIDERATIONS**

In this paper it has been made an attempt in order to give a contribution to theoretical and empirical approach to sadism, masochism and sadomasochism phenomena. It has been mostly discussed about these concepts in the psychoanalytic paradigm. In this article it has been also explained some other paradigms. The most prominent are: socio-psychological (sadism and masochism are the products of culture in which is the man who dominates) and paradigm which consider human needs (need for power, protection and belonging). Moreover, the results of some metaanalytical and original researches have been presented. There also have been presented the content analysis results of literature and religious documents. We have described the sadistic and masochistic (sadmasochoistic) manifestations, reflected on interpersonal relations, with comment on automatic thoughts and basic beliefs which characterize these persons. The author of this article concluded that it is the best to consider these phenomena as two separate (non-correlated) constructs. In addition, author proposes a three-factor model of masochism and sadism, where he takes into account: individual experiences and learning processes, individual needs and thoughts which are the result of first and second factor.

Key words: sadism, masochism, sadomasochism, psychoanalysis, content analysis, metaanalysis, three-factor model